finnfund

Asiantuntijalausunto

Toimitusjohtaja Jaakko Kangasniemi 17.10.2023

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Teema: Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Asiantuntijalausunto valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle

Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2024 esitetään kansainväliseen kehitysyhteistyöhön 769 miljoonaa euroa ja varsinaiseen kehitysyhteistyöhön 629 miljoonaa euroa. Suomen kehitysyhteistyössä Finnfundin tehtävänä on rahoittaa yrityshankkeita kehitysmaissa. Finnfundin pääoman korottamiseen talousarvioesityksessä ehdotetaan aiempien vuosien tapaan 10 miljoonaa euroa. Kehittyvien maiden tukemista laina- ja sijoitusmuotoisella kehitysyhteistyörahoituksella ehdotetaan jatkettavaksi 70 milj. eurolla, missä on huomioitu hallitusohjelman mukainen 60 milj. euron vähennys. Osa mainitusta 70 miljoonan euron laina- ja sijoitusmuotoisesta rahoituksesta voinee olla Finnfundille myönnettävää pitkäaikaista korollista lainaa, jos niin erikseen päätetään. Kuluvan vuoden ja parin aiemmankaan vuoden talousarvioihin sisältynyttä kehitysyhteistyön lainarahoitusta ei kuitenkaan ole ainakaan vielä kohdistettu Finnfundille. Aiempina vuosina, ja kokonaisuudessaan Suomen kehitysyhteistyön olemassaolon ajan, yli puolet valtion Finnfundille kohdistamasta rahoituksesta on kuitenkin ollut korollista lainaa. Tässä Suomi on poikennut muista pohjoismaista, joissa yritysrahoitukseen keskittyvät kehitysrahoittajat on pääomitettu huomattavasti vahvemmin ja kokonaisuudessaan oman pääoman ehtoisesti, ei lainoilla. (Tanskassa vastikään julkistettu kehitysrahoittaja IFU:n 6-vuotinen rahoituspaketti tosin sisältää nyt ensimmäistä kertaa myös lainaa sen ohella, että yhtiön pääomaa korotetaan noin 500 miljoonalla eurolla vuoteen 2030 mennessä.)

Talousarvioesitykseen sisältyy myös uusi Tuki Ukrainalle -momentti, jolle esitettävästä 58 miljoonan euron siirtomäärärahasta osa tultaneen kohdistamaan Finnfundille käytettäväksi yksityissektorin hankkeiden rahoittamiseen Ukrainassa lähivuosina. Niin ikään talousarvioesityksessä mainitaan valtuus Finnfundin erityisriskiluottotappioihin, mutta tämä viitannee vanhan riskinottovaltuuden jatkamiseen aiemmalla tasolla. Valtaosin kyse on siis aiemmin tehtyihin sijoituspäätöksiin liittyvien riskien jakamisesta, ei uusista sijoituksista tai riskeistä.

Suomen kehitysrahoituksen kokonaisuudessa Finnfund on pieni, mutta erityisen vaikuttava osanen.

Kehittyvät taloudet velkakriisin kourissa

Koronapandemian aiheuttama kriisi on virallisesti ohi ja siihen liittyneet maailmantaloutta rasittaneet tarjonnan pullonkaulat ovat palautuneet pandemiaa edeltäneelle tasolle. Samoin Ukrainan sodasta aiheutuneet, etenkin ruoan ja energian hintoihin liittyvät sokit ovat tasoittuneet. Vaikka akuutit sokit ovat hellittäneet, maailmantalouden kasvunäkymät ovat pandemiaa edeltävää aikaa vaimeammat. Viime vuosien sokit ovat jättäneet syvät arvet etenkin nousevien ja kehittyvien talouksien kasvuun. Köyhimpien talouksien kansantalouden koko on jopa kuusi prosenttia alhaisempi vuonna 2023, verrattuna pandemiaa edeltäneeseen kasvu-uraan. Myös geopoliittisen jännitteiden kasvu varjostaa maailmantalouden näkymiä.

Viime vuosien sokkien kärjistämien makrotaloudellisten haasteiden sekä samanaikaisen dollarin vahvistumisen ja korkojen nousun myötä monet Finnfundin sijoituksille tärkeät taloudet ovat hankalassa tilanteessa. Etenkin Afrikassa ulkoisen rahoituksen saanti on huomattavasti hankaloitunut, ja samaan aikaan Kiinan velananto julkiselle sektorille on voimakkaasti vähentynyt, joten maat eivät ole juurikaan saaneet rahoitusta kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta. Lisäksi kahdenvälinen kehitysapu on laskenut pandemian aikaisesta huipusta. Tämä on johtanut velkariskien nousuun ja jopa maksukyvyttömyyteen. Esimerkiksi Ghana, Zambia ja Sri Lanka ovat joutuneet velkajärjestelyihin ja mm. Keniassa, Etiopiassa, Egyptissä ja Tunisiassa valtion maksukyky on erittäin haavoittuvassa asemassa. Talouden haasteiden lisäksi poliittiset riskit ovat koholla. Riskit ovat koholla etenkin Sahelin alueella, missä viimeisen kolmen vuoden aikana on nähty yhteensä 7 vallankaappausta entisissä Ranskan siirtomaissa.

Makrotaloudellisen ja poliittisten riskien kasvu näkyy suoraan myös yksityisen sektorin toimintaympäristössä. Yksityinen sektori vastaa noin 90 % kehittyvien maiden työpaikoista. Nopea inflaatio, korkojen nousu ja heikkenevät valuuttakurssit vaikeuttavat yritysten dollarimääräisten velkojen maksua. Julkisen sektorin maksukyvyn heikkeneminen rajoittaa myös yksityisen yritysten rahoituksen saatavuutta. Lisäksi valtion varojen valuessa rahoituskulujen hoitoon, julkisen sektorin kyky investoida talouden kehitykseen on heikko. Julkisen sektorin haasteet korostavat *yksityisen sektorin kriittistä merkitystä kestävän kehityksen tarpeiden rahoittamisessa*. Kannattavat sijoitukset takaavat myös sen, että jo saavutetut kehitysvaikutukset säilyvät myös rahoituksen päättymisen jälkeen. Vastuullisiin, vaikuttaviin ja kannattaviin yrityksiin sijoittamalla varmistetaan, että sijoituskohde ei jää riippuvaiseksi kehitysavusta, vaan pystyy tuottamaan kehitysvaikutuksia myös sijoituksen päätyttyä.

Finnfund ylitti tavoitteensa

Aloitimme vuoden 2022 päivitetyllä strategialla nostaaksemme rimaa entistä korkeammalle, osin siksi, että monet kunnianhimoisista tavoitteista oli saavutettu ennenaikaisesti. Ja vaikka vuosi 2022 osoittautui monella tavalla poikkeukselliseksi globaalien haasteiden ja kriisien paineessa, Finnfund ylitti silti asettamansa hanketavoitteet sekä euromääräisesti että kappalemääräisesti. Vuonna 2022 valmisteltiin yhteensä 28 uutta hanketta, yhteensä 246 miljoonalla eurolla. Finnfund on päämäärätietoisesti mandaattinsa ja omistajaohjauksensa mukaisesti kohdentanut puolet sijoituksistaan Afrikkaan, jossa niillä on merkittävä vaikutus ilmastonmuutoksen liennyttämisessä, ruokaturvan, elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisestä. Uusista rahoituspäätöksistä 92 prosenttia kohdentui kolmeen köyhimpään maaluokkaan, ylittäen selkeästi meille asetetun tavoitetason, ja Afrikka kattaa jopa 57 % volyymista ja 54% päätöksistä. Aasia on toisella sijalla alle neljänneksellä sijoituksista, ja loput, noin 20 prosenttia, kohdistuu muihin maanosiin ja kansainvälisiin investointeihin.

Kahden poikkeuksellisen haasteellisen, pandemian värittämän vuoden jälkeen, tuloksemme palasi takaisin voitolliseksi. Salkun koko vuoden 2022 lopussa oli 810 miljoonaa euroa. Kun summaan lisätään sijoituspäätökset ja maksusitoumukset, oli salkun kokonaiskoko 1,22 miljardia euroa.

Strategian mukaisesti Finnfund on vahvasti sitoutunut kaksinkertaistamaan kokonaisvaikutuksensa vuodesta 2020 vuoteen 2025, kasvattamaan

merkittävästi yksityisen pääoman osuutta investoinneissa ja ylläpitämään hiilinettonegatiivista salkkua.

Poimintoja vaikuttavuudesta

Työpaikat ja säännölliset palkkatulot ovat tärkeä tie pois köyhyydestä. Salkkuyhtiömme tarjosivat vuonna 2021 työtä ja toimeentuloa yli 200 000 ihmiselle ja epäsuoraan vaikuttavat yli 2 miljoonan työpaikan ylläpitoon tai syntymisen.

Energiasektorilla yhtiömme tuottivat vuonna 2021 yhteensä 5300 GWh uusiutuvaa energiaa, mikä auttoi välttämään noin 100 000 tonnia CO2 päästöjä. Tämä vastaa yli 40 000 dieselauton vuosipäästöjä.

Maataloussektorin yrityksemme vahvistavat paikallista ruokaturvaa. Vuonna 2021 salkkuyhtiömme tuottivat ruokaa määrän, joka 530 000 henkilön vuotuista kalorintarvetta. Lisäksi yhtiöidemme arvoketjuihin osallistuminen hyödytti yli 5 miljoonaa pienviljelijäkotitaloutta.

Rahoitussektorilla keskitymme rahoituslaitoksiin, jotka pyrkivät tarjoamaan **rahoitusta pienille ja keskisuurille sekä mikroyrityksille**, erityisesti ryhmille, jotka ovat perinteisesti olleet rahoituspalveluiden ulkopuolella. Vuonna 2021 salkkuyhtiömme rahoittivat yli 5 miljoonaa pienyritystä, joista 78% olivat naisten omistamia.

Metsäsektori on noussut tärkeäksi tekijäksi kamppailussa ilmastonmuutosta vastaan. Vuonna 2021 salkkuyhtiömme istuttamat metsät sitoivat yli 250 000 tonnia CO2, mikä on kaksi kertaa salkkuyhtiöidemme päästöjä vastaava määrä.

Digitaaliset palvelut ja infrastruktuurin rakentaminen edistää talouskasvua sekä ihmisten pääsyä mm. rahoituspalveluiden, koulutuksen sekä terveyspalveluiden piiriin. Sektori onkin lyhyessä ajassa noussut yhdeksi Finnfundin pääsektoreista. Hankeyhtiöidemme toiminnan ansioita yli 30 miljoonaa ihmistä on päässyt parempien ja/halvempien palveluiden piiriin, erityisesti Afrikan syrjäseuduilla, jossa yhteydet tyypillisesti ovat kalliita ja epävakaita.

Finnfundiin kohdistetut valtion varat eivät kulu vaan kiertävät

Suomen kehitysyhteistyövaroja on ohjattu Finnfundiin kahdella edellisellä hallituskaudella pääasiassa finanssisijoituksina eli korollisina lainoina. Finnfund sijoittaa lainatun pääoman taloudellisesti kannattaviin, vastuullisiin ja kehitysvaikutuksia tuottaviin investointeihin kohdemaissa, ja maksaa valtiolle korkoa lainastaan. Finnfundiin sijoitetut varat menevät kokonaisuudessaan suoraan kehitysmaihin ilman ylimääräisiä hallinnointikuluja. Finnfundin toiminnan kulut maksetaan toiminnan tuotoista. Finnfundille myönnetyt finanssisijoituslainat ja pääomankorotukset on kokonaisuudessaan käytetty valtion asettamien ja eduskunnan hyväksymien tavoitteiden mukaisesti.

Valtion panostukset Finnfundin pääomankorotuksiin ovat pitkällä aikavälillä olleet keskimäärin vain vajaan prosentin luokkaa Suomen kehitysyhteistyömenoista ja Finnfundille myönnetyt lainat keskimäärin vain vähän enemmän, eli yhteenlaskettu valtion panostus on ollut vajaan 20 miljoonan euron suuruusluokkaa. Silti Finnfundin sijoituspäätösten vuotuinen volyymi on viime vuosina ollut yli 200 miljoonan euron suuruusluokkaa. Finnfundin sijoitusten yhteenlaskettu määrä kun mukaan luetaan myös maksamattomat

sitoumukset ja päätökset, hipoo jo 1,3 miljardia euroa. Se, että Finnfundista on pienehköillä panostuksilla kehittynyt keskeinen osa Suomen kehitysyhteistyötä, johtuu ennen kaikkea toimintamallista, jossa sijoituksia tehdään yksityissektorin kannattaviin hankkeisiin niin, etteivät rahat kulu hankkeissa, vaan kiertävät tuottoineen yhä uusiin hankkeisiin.

Lisäksi valtion rahoitus mahdollistaa kokoaan suuremman rahoituksen kestävään kehitykseen. Valtion pääomituksen tuella Finnfund pystyy ohjaamaan myös yksityistä pääomaa kehittyviin maihin esimerkiksi laskemalla liikkeelle yksityisiä joukkovelkakirjoja ja tarjoamalla suomalaisille sijoittajille kanssasijoitusmahdollisuuksia hankkeissaan. Finnfund perusti myös vuonna 2020 OP-ryhmän kanssa Suomen ensimmäisen globaalin vaikuttavuusrahaston. Vuonna 2022 Finnfundin maksatuksista 51 miljoonaa euroa laskettiin Suomen viralliseen kehitysapuun (ODA rahoitus).

Suomalainen osaaminen tukee kestävää kehitystä

Valtionyhtiönä Finnfundin toiminta tukee suoraan Suomen kehitysyhteistyön tavoitteita. Ulkoministeriön kehityspoliittinen osasto asettaa Finnfundille vuosittaiset omistaja- ja kehityspoliittiset tavoitteet omistajaohjausmuistiossa, joka on julkinen ja sidosryhmien kommentoitavissa oleva asiakirja.

Finnfundin toimintaa on arvioitu viime vuosina tarkasti, laajimmin ulkoministeriön teettämässä kansainvälisessä evaluaatiossa, mutta myös EU:n pilariarvioinnissa, ja OP-ryhmän vaikuttavuusrahaston due diligencessä. Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) tarkastuksessa ja viimeisimpänä aluehallintoviraston (AVI) tarkastuksessa koskien rahanpesulain toimeenpanoa.

VTV totesi helmikuisessa tarkastuskertomuksessaan, että Finnfund arvioi sijoituskohteita järjestelmällisesti taloudellisten ja muiden riskien osalta, ja tuottotavoite ohjaa pitkälti yhtiön toimintaa. Finnfund on myös VTV:n mukaan jatkuvasti pyrkinyt parantamaan sijoitustensa vaikutusten arviointia ja mittaamista, ja tätä työtä on tärkeää edelleen jatkaa. Sekä VTV että AVI totesivat tarkastamiensa asioiden olevan niin kelvollisessa kunnossa, ettei jälkitarkastusta tarvita.